

PAULA VARTIAINEN

– KUULUMISIA KIRJAILIJALTA

Paula Vartiainen (o.s. Kourilehto) on Pellossa syntynyt Tukholmassa asuva ruotsinsuomalainen kirjailija ja kirjoittajapedagogi. Paulan esikoisteos, episodiroomaani Taftihame, kuvaa 50-luvun tornionlaakso-laista lapsuutta. Sille myönnettiin Kaisa Vilhuinen -palkinto vuonna 2011. Kirjan jatko-osa on vielä työn alla, mutta Paulan novelleja on viime vuosina julkaistu eri antologioissa Suomessa ja Ruotsissa. Kirjoittajapedagogina hän kannustaa ruotsinsuomalaisia ja meänkielisiä tarttumaan kynään eri puolilla Ruotsia pitämillään kirjoittajakursseilla.

PAULA VARTIAINEN

OTE PAULA VARTIAISEN TAFTIHAME-ROMAANIN
VIELÄ NIMETTÖMÄSTÄ JATKO-OSASTA

KAIRASSA

Sunnuntaina sivakoin pitkin väylää. Sauvon tuhatta ja sataa. Ylläsjoensuulla kapuan joen uomalta tielle. Tulen motellille hikisenä. Hesarin sivut tarttuvat tahmeisiin käsiini, kun selaan kiihkeästi ilmoitusosastoon. Siellä etsitään Au Pair -tyttöjä Ranskaan, Saksaan, Belgiaan, Amerikkaan, Venäjälle ja vaikka minne. Repäisen sivun irti ja taittelen sen anorakin taskuun. Olen keksinyt ratkaisun!

Vien Groman saunaan ja alan naputella hakemuksia. Monissa perheissä on kotieläimiä, ne ilmoitukset ruksaan yli. Samoin jos

lapsia on tiu tai puoli. En kehu taloudenpitotaipumuksillani enkä muullakaan, sillä äidin *siust ei oo sit mihkään* ääni kaikuu kallossa. Uhmaan sitä ja postitan kirjeet äidin niistä tietämättä.

Olen puotipuksuna Kolarin Kulta ja Kello -liikkeessä. Kaupankäynti on vilkasta näin joulun alla. Nyt portaitten eteen pysähtyy BD-kylteillä varustettu Volvo PV. Sen kuski astuu sisään ja tervehtii *Mors, mors!* Hän haluaa ostaa *tusinän kaffeseetareita vanhassa silverissä, tordedaalin modellissa. Hantgraveerattuna.* Aikaa on yksi tiima.

Lähetän pojan hoputtamaan kellosepän paikalle E-baarista. Sipiläpihvi saisi jäädä puoleen väliin. Jututan asiakasta ajankuluksi.

– Ellääkö se suomi sielä Ruottissa vielä?

– No meilä ainaski. Yhessä met vaimon kanssa puhuma suomen, mutta koirale ja kläpeile ruottin.

Kyselen mieheltä ovatko joululahjat jo valmiina kaikille perheenjäsenille. Nostan vitriinistä tiskille kartan kultaisia korvakoruja, mutta miehen mielestä suomalainen neljäntoista karaatin kulta on katinkultaa. Ruotsin kullassa karaatteja on kahdeksantoista. En tyrkytä muuta. Teen minkä voin: kirjoitan lusikkaostosta tullipaperin ja perin hinnan kruunuissa. Lasken kolmeen kertaan, vaikka vaihtokurssi on helppo ja jo syöpynt muistiini. Asiakas seuraa laskemistani päätä raapien.

– *Markhoim ei meinaa päästä päälle, vaikka kunka hunteeraa perhään.*

Kelloseppä tulee ja ryhtyy hommiin. Minusta ei ole apua siinä. Olen harjoitellut koneella kaivertamista palkintolusikoihin, mutta olen liian kömpelö siihenkin. Olen tuholainen. Viime viikollakin, hopeisia ruokailuvälineitä kiillottaessani, hinkkasin pois Musla-sarjan himmennuksen simpukkakuvioista. Hinkkasin, kun se ei liennut täysin siinä liemessä, johon juuri niitä kaluja ei olisi saanut edes kastaa. Kolarin komeimman, ja ainoan, kellosepän sietokyky ei ylittynyt silloinkaan.

Liike on suljettu. Pyyhin pölyt seinäkelloista, Pertti Sarpanevan ja Björn Weckströmin kynttilänjaloista ja Tapio Wirkkalan lasijärkäleistä. Järjestelen hyllyjä, kohentelen laatikoissa majailevia lusikoita. Lasken hurrin ostaman kalliin lusikkasatsin hinnan vielä kerran puotipaperiin ja unohdun siihen vähäksi aikaa haaveilemaan ennen kotiin lähtöä.

Ulkona on säkkipimeää. On sähkön sääntelyaika, ja se koskee jouluvalojakin. Kotona äiti paistaa tortut, piparkakut, laatikot ja pienen kinkun yösähköllä. Se on halvempaa. Mussutan lämmintä pullaa, kun kirjoitan Amerikan kummille. Kerron tuosta erikielisytydestä, siitä miten 150 vuotta sitten vedetty uusi valtionraja halkaisi maat ja mannut, suvut ja pellot. Ja miten Ruotsin puolelle joutuneita alettiin ruotsalaistaa kovalla kädellä: karttakeppi napsahti kipeästi koululaisen kynsille, jos sanakin suomea pääsi suusta

Seuraavana aamuna asetun taas tiskin taakse. Jouluun on enää pari päivää, joten odotettavissa on runsaasti asiakkaita, vaikka pakkakanen paukkuu. Tuskin sentään ylitämme eilistä myyntitulosta, arvelen, ja vilkaisen käärepaperipinoon. Laskutoimitukseni viereen olin eilisissä mietteissäni kirjoittanut Meriluodon Odotus -runon ensimmäisen lauseen *Mitenkä tie voi olla verbi?* Nyt saan työnantajaltani siihen vastauksen, kirjallisena senkin: *Tie työ ja opi pelloomaan!* Se naurattaa niin kuin kaikki päivittäiset sutkaukset ja sanaleikit. Kellonpesukone loksuttaa jo verstaassa ja levittää vahvaa hajua. Sepällä on luppi silmässä ja kokoamistyö käsillä. Radiosta tulee ruokasuosituksia. Käsketään hylkäämään terveydelle vahingollinen nitriittisuolattu kinkku joulupöydästä.

– Kaikki ilot pilataan immeiseltä. Joulunakin. Vai että harmaa kinkku!

Ovikello kilahtaa. En ymmärrä, mitä asiakas tarkoittaa, kun se puhuu peijerin akselista. Seppä on kuitenkin ajan tasalla, kuten aina silloinkin, kun tuodaan Timexejä korjattavaksi. Niitä, pris-kurantista hankittuja halpatavaroita, ei voi korjata. Ne ovat kertakäyttöisiä niitattuine koneistoineen. Toista on Leijona-kellojen, Zenithien ja Omegaen kanssa. Ne voidaan pestä ja joku kulunut hammasratas tai muu osa vaihtaa. Yhdellä asiakkaalla on *Vaihda paperi keltoon* – kampanjasta hankittu Regalis. Sellaisen sai joskus keräämällä 500 kg jätepaperia ja maksamalla 1500 mk. Aikarauta on alkanut nyt jätättää, ja asiakas pyytää *runkkausta*. Kelloseppä häipyy verstaaseen asentamaan käynnin sopivaksi.

– Runkkaus tekkee viis markkaa, hän sanoo kellon palauttaessaan.

Naapuriliikkeen mies tulee koruostoksille, kultainen riipus voisi olla hyvä joululahja vaimolle. Kysyn rouvan silmien väriä ja millaisia vaatteita hän käyttää. Valikoin niihin sopivia korukiviä. Ehdotan akvamariinia ja vakuutan, että lahjan vaihtaminen on mahdollista. Rouvalla on tarkka värisilmä, sen opin, kun myin hänelle pinon kirjoja kirjakaupan kesäapulaisena. Selkämysten väri vaikutti hänelle tärkeämmältä kuin kirjojen sisältö. En ker-tonut, että Pellervosta voi tilata sieltä ostetun kirjahyllyn täy-teeksi kirjoja halvemmalla hinnalla, metritavarana.

Saan valita joululahjan itselleni kaupan valikoimasta. Se on vai-keaa. Lopulta valitsen yhdelle ruusulle tarkoitettun vaasin, jossa on hopeajalka. Ostan äidille hopeisen rintasoljen yhdessä siskon kanssa. Saamme hyvän alennuksen. Rintasolkea tuskin siskoni hi-moitsee niin kuin Vaasan tädiltä kymmenvuotislahjaksi saamaani hopeasormusta, jonka sydänkuviioon oli kaiverrettu kirjain I. Pik-kusisko raapi siihen nimensä mukaisen E:n ja omi sen.

Uudenvuodenyön vietän kellosepän perheen lapsenvahtina. On ihan leppoosaa muuten, mutta keskiyön tullessa on ilotulituksen aika. Pelkään että sattuu vahinko, vaikka pojat ovat saaneet tar-kat ohjeet rakettien paukutteluun ja lintukoira on kiedottu vilttiin sängyn alle. Kaikki menee kuitenkin nappiin, pojat nukahtavat lopulta, ja itse uinahtelen helpottuneena sohvalle. Kun iloinen pariskunta palaa kotiin aamutunneilla, maistelemme valkoviiniä.

– Varpaat ovat ihmisen intuipeimmät ruumiinosat, sanon mielestäni filosofisesti, – koska vain kun varpaat ovat vapaat, ovat ajatuksetkin vapaat.

– No näytppä tissit! mies sanoo siihen, mutta en ehdi tehdä sitä, kun rouva haluaa jo saattaa minut kotimatalle.

Hiivin sisään postitalon siipeen. Luulen selviytyväni äänettö-mästi kotiin toiseen kerrokseen. Astun eteiseen. Hiivin ohii äidin vuoteen, loikkaan peräkamariin. Repäisen ikkunan auki. Oksen-us lentää suihkuna ikkunasta ulos. Kaari on niin komea, ettei seinän rapinkiin jää edes rantua niin kuin pienenä vintiltä pissatessani. Äiti tajuaa tilani, mutta ei hauku. Päivittelee vain vähän ja peittelee minut sohvalle. Peittoaa, ehdin ajatella ennen kuin putoan uneen.